

Cin Ali Müzesindeki Öğretim Materyallerinin İncelenmesi

Rezzan GÜMGÜM*

Gönderim Tarihi: 01.03.2022 – Kabul Tarihi: 23.03.2022

Özet

Cin Ali Müzesi, toplumsal belleğin önemli bir yeri olan Cin Ali karakterinin oluşum sürecini ve pek çok öğretim materyalinin tasarım serüvenini paylaşan bir eğitim kurumudur. Cin Ali çocuklara okumayı öğretmek ve sevdirmek için Köy Enstitüsü mezunu öğretmen Rasim Kaygusuz tarafından tasarlanan hikâye kitaplarının çizgi karakteridir. Cin Ali Müzesi, eğitim tarihinin belli döneminin ve öğretim materyallerinin üretiliş hikâyelerinin paylaşıldığı bir mekân olması, ayrıca müzenin eğitim alanı olarak tasarlanmış olması onu pek çok müzeden farklı kılar. Bu araştırmada Cin Ali Müzesi'nde yer alan görsel hikâye anlatıcılığında Cin Ali okuma serisi ve öncesinde üretilmiş olan oyunla okuma-yazma öğretimi başlığı altında yer verilen öğretim materyalleri incelenmiştir. Araştırmacı Cin Ali Müzesi'ni birden fazla kez ziyaret etmiş, bu materyalleri gözlemlemiş ve deneyimlemiştir. Öğretim materyallerinin tasarım ölçütlerinin üretildikleri dönemin koşulları göz önüne alındığında oldukça yaratıcı ve gereksinimlere cevap olacak nitelikte olduklarını ifade etmek gerekir. Ayrıca Cin Ali Müzesi'nin yaşayan, paylaşan, interaktif öğrenme deneyimlerini öncelleyen bir yaklaşımı benimsediği ve günümüz teknolojisine uyarlanmış, yenilenebilen bir Cin Ali eğitim materyali geliştirdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğretim materyali, Cin Ali Müzesi, Rasim Kaygusuz, Köy Enstitüleri.

Analysis of Educational Materials in Cin Ali Museum

Rezzan GÜMGÜM

Sending Date: 01.03.2022 – Acceptance Date: 23.03.2022

Abstract

Cin Ali Museum is an educational institution that displays the formation process of the character named as Cin Ali, which takes a prominent place of social memory in Turkey, and the stories of designing many educational materials. Cin Ali is the cartoon character of the storybooks designed by Rasim Kaygusuz, who was a school teacher, to educate the children through games, and help them to love reading. Cin Ali Museum displays educational materials and it is designed as an educational space, which differentiates it from other museums. In this research, the educational materials in Cin Ali Museum, which have an important role in visual storytelling and literacy education, were examined. In this context, it has been observed that designing educational materials which utilize gameplay enrich the possibilities of learning. The researcher visited Cin Ali Museum more than once, observed and experienced these materials. Considering the conditions of the period in which the design criteria of the instructional materials were produced, it should be stated that they are quite creative and meet the needs. In addition, it has been determined that Cin Ali Museum adopts an approach that prioritizes living, sharing and interactive learning experiences and develops renewable teaching materials of Cin Ali adapted to today's technology.

Keywords: Educational material, Cin Ali Museum, Rasim Kaygusuz, Village Institutes.

Giriş

Araştırmada Türkiye eğitim tarihinin önemli adımlarından biri olan öğretmen yetiştirmek üzere kurulan Köy Enstitüleri'nden biri olan Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nden mezun öğretmen Rasim Kaygusuz'un tasarladığı öğretim materyalleri Cin Ali Müzesi'nde incelenmiştir. Cin Ali Müzesi katılımcılarını öğretim tarihinin önemli bir dönemine tanıklığa ortak eder. Oyun-eğitim ilişkisi ve müze-eğitim ilişkisini örnekleyen Cin Ali Müzesi özelinde araştırmanın amacı kendi döneminin yaratıcı örneklerini üreten, paylaşan, oyunla okuma-yazma pratiklerinin geliştirilmesini sağlayan özgür ruhlu, üretken, yaratıcı bir toplum yaratma hedefine katkı sağlayan bu özgün deneyimlerin günümüz koşullarına uyarlanarak yeniden eğitim müfredatında yer almasının olanaklarını tartışmak ve bu konuya eğitimcilerin dikkatini çekmektir. Araştırmada literatür tarama ve gözlem yöntemi kullanılmıştır. Araştırma Cin Ali Müzesi ve kütüphanesi ile sınırlandırılmıştır. Cin Ali Müzesi'nde materyal örneklerin fotoğrafları araştırmacı tarafından kayıt altına alınmıştır.

Bu araştırmada Cin Ali Müzesi'ndeki öğretmen Rasim Kaygusuz'un tasarladığı öğretim materyalleri incelenirken Köy Enstitüleri'nin yetiştirdiği öğretmenlerin yaklaşımları, arzu ve özelemlerine değinmek gerekir. Yirminci yüzyılın Türkiye'sinde, köy öğretmeni yetiştirmenin yanı sıra köylüye, köy hayatına katkılarından dolayı çokça tartışılan Köy Enstitüleri 17 Nisan 1940'da 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu'yla kurulmuştur. II. Dünya Savaşı sırasında eğitim, sağlık ve tarım alanlarında başlatılan Köy Enstitüleri Projesi, hayata geçirildiği dönemde yeni toplumsal değerlerin gelişmesi, ulusal kültürün oluşturulması, ekonomik ve sosyal yaşamın meslekleşme ve alanda uzmanlaşmaya doğru gelişmesi amacını taşır. Ayrıca, ülke ekonomisinin ve üretimin verimliliğini artırma sorunlarına farklı çözüm önerileri bulma amacıyla kurulmuş olan Köy Enstitüleri işlevsellikleri, topluma katkıları ve başarılarıyla bu amaçlarından fazlasını gerçekleştirmiştir (Kirby, 1962: 340).

Okuma-yazma oranlarının oldukça düşük olduğu 1935 yılı nüfus sayımı istatistiklerine göre; ülkede erkeklerin yüzde 76,7'si, kadınların da yüzde 91,8'i okuma-yazma bilmiyordu. 10.000'den az nüfuslu yerleşim yerlerinde okuma-yazma bilmeyenlerin oranı yüzde 89,3 ve 10.000'den çok nüfuslu yerlerde ise yüzde 59,7ydi. Aynı zamanda yasal verilerin ilköğrenim görmek zorunda olan çocukların şehir merkezi ve çevresinde yüzde 80'nin, köylerde ise ancak yüzde 26'sının okutulabildiğine işaret eder. Bundan dolayı ilköğrenimde okuma-yazma çalışmalarını köylerden başlatmak gereği duyulmuştur (Aydoğan, 2005:32-33).

Her şeyin temelinde köylünün üretime katılması olduğunu düşünen İsmail Hakkı Tonguç'a göre; köyler güzelleşmedikçe tüm ülke güzelleşemez, köy canlanmadıkça memleketin sosyal yaşamı canlanamaz. Köylerde sebze ve meyvecilik teşvik edilmedikçe ve çiçeklenmediği sürece şehirler çiçeklenemez. Köylünün yüzü gülmez ise şehirli de gülemez. Köylünün karnı doymadıkça şehirli de doyamaz. Tüm bunlarla birlikte köylünün ekip biçeceği toprağı olmazsa şehirli halkın da büyük çoğunluğu evsiz ve yurtsuz kalmaya mahkûmdur (Tonguç, 1998:8).

Eğitim ve öğretim sistemine yeni yaklaşımların tanıtılması amacıyla Cumhuriyet'in ilk yıllarında davet edilen John Dewey, çeşitli görüşler ileri sürmüştür. Okulların ilk olarak bir amaç belirlemek zorunda olduklarını belirterek öğretmen yetiştirme üzerine raporlar hazırlayan Dewey siyasal, ekonomik ve kültürel gelişmeye rehberlik yapacakların yetiştirilmesinin yeterli olmayacağını, toplumdaki herkesin buna hazırlanması gerektiğini vurgular. Dewey, okulların toplumsal yaşamın örneği olması gerçeğinden yola çıkarak kırsal kesimde yaşayan insanların sosyo-ekonomik ve kültürel gereksinimleri düşünülmeden ortaya konulan eğitim projesinin kuramsal ve skolastik bir nitelik kazanamayacağını ileri sürer. Eğitimi doğrudan doğruya yaşamın gereklerine bağlamak fikrini benimser ve "okul" kavramını, başlangıç halinde bir toplum olarak geliştirir. Bu onun okul ve yaşam arasındaki etkileşim ve yurttaşlık eğitimine vermesi gereken öncelik düşüncesi olduğunu göstermektedir (Arayıcı, 1999: 216).

Cin Ali karakterinin yaratıcısı öğr. Rasim Kaygusuz'un Köy Enstitüsü'nde aldığı eğitimin felsefesini açıklayan Lindenberg, okul yaşamının temelinin üretim çalışması olması gerektiğini belirtir. Bu çalışmanın da sadece okulun araç ve gereç bakımının ya da onarımının öğrenciler tarafından sağlanması biçiminde ya da sadece bir öğretim yöntemi olarak değil, üretim ve toplumsal dönüşüm açısından gerekli bir planlama olarak görülmesi gerektiğini ifade eder. Dolayısıyla, Köy Enstitüleri sıradan eğitim-öğretim merkezlerinden oldukça farklı amaçlar taşır (Lindenberg, 1972: 77).

Cin Ali Müzesi'nde yer alan öğretim materyallerinin tasarımcısı Öğr. Rasim Kaygusuz Köy Enstitüsü'nde aldığı eğitim sayesinde meslek hayatında farklı amaçları gerçekleştirmede çok başarılı olmuştur. Çok kısıtlı imkanlar içinde problem çözebilen, okulun öğrencilerin ve çevrenin sorunlarının çözümüne odaklanan, herkesi üretimin bir parçası yapabilmeyi amaçlayan Köy Enstitüleri'nin anlayışını başarılı bir şekilde deneyimlediği söylenebilir. Kendin yap felsefesinin etkin olduğu eğitim yaklaşımı içinde yetişmiş Rasim Kaygusuz çalıştığı okulun yapımı dahil eğitim ve öğretim sürecinde kullanılacak tüm materyallerin hazırlanması, kullanımı, dolaşımı ve paylaşımını üstlenmiştir. Oyunla okuma sürecini tasarladığı öğretim materyalleri sayesinde okumayı ve yazmayı eğlenceli hale getiren Kaygusuz, yaratıcı ve

eğlenceli tasarımları ile oyun süreciyle öğrenmeyi pekiştirici bir yol izlemiştir. Oyuna dayalı öğretim materyallerini diğer okullarla da paylaşan Kaygusuz, birikimini meslektaşlarına ve diğer öğrencilere aktaran bir anlayışı benimsemiştir. Öğretim materyalleri incelemesinde dikkat çeken bir diğer nokta ise Cin Ali Müzesi'nin kendisinin bir bütün olarak eğitim-öğretim tasarımı olma yolundaki çabalarıdır.

Cin Ali Müzesi

Cin Ali Eğitim ve Kültür Vakfı tarafından 2019 yılında kurulan Cin Ali Müzesi, Bülten Sokak No:32 Kavaklıdere, Ankara'da yer almaktadır. Binanın sokağa bakan dış cephesi müzenin kurumsal görsel kimliği olan sarı renkle temsil edilirken “Cin Ali Müzesi” yazısı ise siyah renkle yazılmıştır. Binanın dış cephesinde yer alan sarı, siyah renkleri müze binasının içine de taşınarak temada bir bütünlük oluşturulmaya çalışılmıştır. Müzede Rasim Kaygusuz tarafından tasarlanan eğitim araçlarına yer verilmesinin yanı sıra Cin Ali karakteri ve hikâyelerini gelecek kuşaklara aktarmanın olanakları da araştırılır. Cin Ali Müzesi ziyaretçilerin etkileşimli olduğu, dokunabildiği, oynayabildiği bir alana dönüşerek yaşayan bir müze olma iddiasını taşımaktadır. Müzenin zemin katında hediyelik eşya ve bilet satış alanı, dinlenme alanı ve bahçeye açılan bir kafe bulunmaktadır. Müzenin sergileme alanı birinci katta yer alır. İkinci katta ise Cin Ali Kütüphanesi yer almaktadır. Aşağıda, müze yerleşim planında gösterildiği gibi, farklı istasyonlardan oluşan bir yerleşim planı üzerine kurulu olan müze, ziyaretçilerine kronolojik bir yerleştirme ile gezintiye davet eder. Müze, Cin Ali karakterinin oluşum süreci ile onu yaratan Rasim Kaygusuz ve ailesinin yaşam öykülerinin kronolojisine yer veren bölümle başlayıp Cin Ali Sınıfı, Cin Ali 6 Noktada bölümü ve Cin Ali'ye Mektup Duvarı, “Cin Ali'ye Kart ya da Mektup Yaz!” Masası, Posta Kutusu Odası, Oyunla Okuma Odası, Okutan Kitaplar Odası, Çocuk Bahçesi, Cin Ali'nin Ankara'sı, Berber Fil Videosu, Cin Ali'nin Güle Güle dediği bölümleri ile devam ederek sosyal medya hesaplarının yer aldığı duvar yazısı ve Cin Ali'nin Renkli Dünyası (VR Odası) adındaki çizgi filmi ile son bulur.

Görsel 1. Cin Ali Müzesi Yerleşim Planı, Cin Ali Müze Duvarına Yerleştirilmiş Pano. Erişim tarihi: 09.10.2021. <https://www.cinali.com.tr/muze>

Görsel 2. Cin Ali Müzesi Aile Odası, Cin Ali Müzesi, Fotoğraf: Rezzan Gümgüm

Oyunla Okuma Öğretimi

Görsel 3. Oyunla Okuma Odasında Duvara Yerleştirilmiş Işıklı Pano.

Görsel 3. Oyunla Okuma Odasında Duvara Yerleştirilmiş Işıklı Pano.

Müzedeki *Oyunla Okuma Odası* adı verilen bu bölümde ögr. Rasim Kaygusuz tarafından tasarlanan eğitim araçlarının orijinal örnekleri ve farklı ebatlarda yenilenen versiyonları yer alır. *Oyunla Okuma Öğretimi* alanında yer alan öğretim materyalleri oyunla öğrenmeyi kolaylaştırmayı sağlayan araçlardır. Bu araçlar sayesinde okuma ve yazmanın oyun oynayarak kavranabileceği düşünülmüştür. Şimdi müze içinde yer alan bu materyaller kullanıldıkları dönemde okullarda öğrencilerin ya da ziyaretçilerin katılımını sağlamayı teşvik etmiş ve öğrenmeyi kalıcı hale getirebilmenin olanaklarını araştırmıştır. “Korku temelli bir öğrenme ortamı yerine; merak, araştırma ve keşfetme temelli bir öğrenme ortamı oluşturmak” adına öğrenenin sürece dahil olduğu, kendi deneyimleriyle bir oyun içinde öğrenmenin gerçekleşmesini sağlar (Şimşek, 2007: 64). Oyun; duyuşsal ve bilişsel becerilerin üzerinde oldukça etkili bir araçtır. Karar verebilme, akılda tutabilme, gözlem, akıl yürütebilme, problem çözme ve yaratıcılık oyunla kazanılan önemli becerilerdendir. Bu sebeple oyun, eğitimde önemli bir işleve sahiptir. Oyunla bilişsel gelişim arasındaki ilişki eğitim tarihinde uzun yıllardır araştırılan farklı yaklaşımların tartışıldığı bir konudur. Oyun, keşfederek öğrenmenin aracı olması dolayısıyla Rasim Kaygusuz’un ürettiği öğretim materyalleri oyunla okuma yöntemlerini kullanır ve teşvik eder.

Oyunla okuma- yazma yöntemi çocuklarda kitap okuma zevkini geliştirir, çocukları yeni şeyler öğrenmeye teşvik eder. Ayrıca Rasim Kaygusuz’un 1981’de kendi yöntemi üzerine konuşmasında, oyunla okuma öğreniminin öğrencilere fişlerin resimlerinden yararlanılarak yeni cümleler öğrenmesini sağladığını belirtir; “Her zaman öğretmen öğretmez. Siz de arkadaşlarınıza bildiklerinizi öğreterek öğretmenlik yapacaksınız” gibi teşvik edici cümleler kurarak öğrencileri öğrenmeye heveslendirir. Çocukları resimler üzerinde konuşurmanın gerekliliğinin, bunu sağlamanın ifade ve anlatma kabiliyetlerini geliştirdiği üzerinde durur. Çocuklara sıkılmayacakları farklı çalışma şekilleri uygulayarak onları yeni şeyler öğrenmeye teşvik eder. Örneğin: fişlerle kader kısmet oyunu, söylenen cümleyi bulup yazma yarışması, tahtaya büyük fişlerden yeni cümle yapma yarışması, iyi bildikleri fişlerin kelimeleri ile değişik cümle yazıp-okutma çalışmaları vb. pek çok farklı öğrenme biçimi uygular. Yanlışsız ve hızlı okuyan çocukların alkış yoluyla takdir edilmesi gerektiği ki bunun çocukları çok memnun ve mutlu ettiğini ifade eder. Tüm bu etkinliklerin/çalışmaların ilgi çekici ve kolaydan zora doğru/basitten karmaşığa çocukların özelliklerine göre yapıcı olmasının özellikle altını çizer. Cümlelerin, öğrencilerin iyi anlamalarını sağlamak için onların sıkılmayacağı şekilde, farklı yollarla tekrar ettirilmesi gerekir. Öğretmenlerin başarısı düşük düzeydeki çocuğun bile az-çok

anladığına ikna oluncaya kadar değişik yol ve yöntemlerle onlara cümleleri kavratması gerekir. Tüm bu çalışmalarla çocuklarda cümle kurma yeteneği gelişir, kelimeleri kavramaları sağlanır ve söylenenleri anlama ve anlatma yetenekleri gelişir. Okuduğunu anlayamayan çocuklarda okuma zevki gelişmediği gibi ilerde de kitap okumaktan hoşlanmayacaklardır. Bu durum karşısında okuma alışkanlığının kazanılması ve önemini üzerine veliler ile iletişime geçilerek bu durumun anlatılması, okuma alışkanlığının mutlaka kazandırılması gerekir (Apaydın, 2019: 41-42).

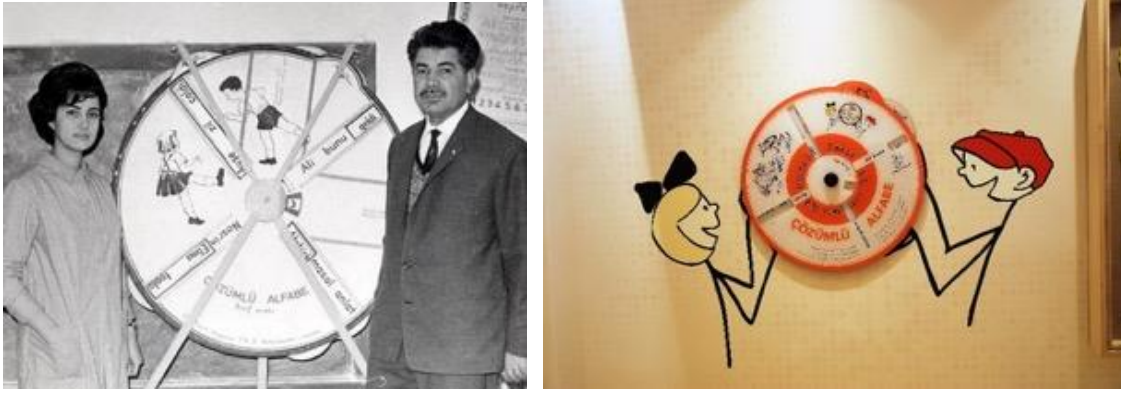
Oyunla Okuma Öğretimi başlığının altında yer alan materyal listesi: Tombala Kartları, Çözümlü Alfabe, Oyun ile Okuma Öğretimi, Renkli-Hareketli Heceleme Fişleri, Tel ile Okuma Öğretimi, Çarpma-Sayma Öğretimi, Resimli ve Matematikli Fişler, Yazmayan Kalem, Dönerli Hikâyeler.

Cin Ali Müzesi'nde oyunla okuma öğretimi bölümünde yer alan eğitici materyallere burada tek tek değinilecektir.

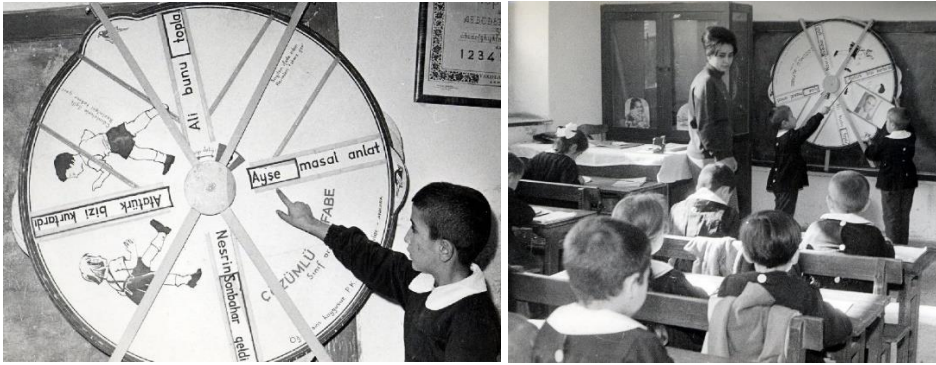

Görsel 4. Tombala Kartları, Cin Ali Müzesi.

Tombala Kartları: Müzede yer alan Cin Ali'nin Tombala Kartları tombala oyunundan esinlenerek ortaya çıkmıştır. Tombalada torbadan çekilen taşların yerini burada sözcükler almıştır. Oyun, torbadan sözcüklerin çekilerek okunması ve tombala kartında yerine yerleştirilmesi ile gerçekleşir. Cin Ali'nin tombala kartları, sözcük daracığını zenginleştiren bir oyundur. Sözcüklerin tekrar edilmesinin hem okumayı hem de konuşmayı geliştirdiği söylenebilir. Müzede yer alan sergileme masasının üzerinde 46 x 66 cm boyutlarında bir tombala kartı bulunur. Sözcük havuzundan çekilen sözcüklerle tombala kartı üzerindeki eşleştirilir (Görsel 4).

Görsel 5.a. Çözümlü Alfabe, Neriman Polat ve Rasim Kaygusuz soldaki görselde (Milliyet Gazetesi 1966) Erişim: 09.11.2021, <https://tarihkurdu.net/cin-ali-serisi.html>, Cin Ali Müzesi'nden bir kare sağdaki görselde.

Görsel 5.b. Çözümlü Alfabe Sınıf Aracı, Erişim Tarihi: 11.11.2021. <https://tarihkurdu.net/cin-ali-serisi.html>

Çözümlü Alfabe: 1961 yılında geliştirilen çözümlü alfabe 120 cm çapında daire şeklinde, beş döner sayfadan oluşur. İçerideki kartlar ve dışarıdaki delikler karşılıklı eşleştirilir. Arka yüzde harf ve hece çalışması ile kelime çözümlemesinin yapılabildiği ve dönme fonksiyonun olması dolayısıyla arka yüzde üç farklı hikâye okunabilir. Yazım yanlışları, noktalama işaretlerinin öğretimini de destekleyen iç sayfaların yerleşimi oldukça ayrıntılı hazırlanmıştır. Özenli bir baskı sürecinin ardından Millî Eğitim Bakanlığı tüm öğretmenlere bu materyali kullanmalarını önermiştir. 1962 yılında Çözümlü Alfabe'ye ilişkin Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu tarafından bir eğitim aracı olarak tavsiye kararı alınmıştır. Alınan karar 5 Kasım 1962'de 228 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayınlanır. Dört yıl sonra Çözümlü Alfabe'nin eğitim sistemindeki okuma öğretimine katkılarına dikkat çekmek amacıyla 1966 yılında yayımlanan günlük Medeniyet Gazetesi'nde Neriman Hikmet, "Altındağ Hıdırlıktepe İlkokulunda Yepyeni Bir Öğretme Sistemi" başlıklı bir habere yer verir. Bu haberde yer alan Rasim Kaygusuz tasarladığı öğretim materyalinin bir cümle metodu olduğunu söyler. Küçük ve büyük fişler ile önce cümleler, sonrasında kelimeler, heceler ve harfler öğretilir. Son olarak sesli sessiz harflere

geçilir. Metodu beş senedir uyguladıklarını ve sonucun yüzde yüz başarıyı beraberinde getirdiğini, çocuklara harf çalışmasının çözümlü alfabe sayesinde metodu bir şekilde öğretildiğini ifade eder (Apaydın, 2019: 39-40).

Görsel 6. Oyunla Okuma Kartları, Cin Ali Müzesi.

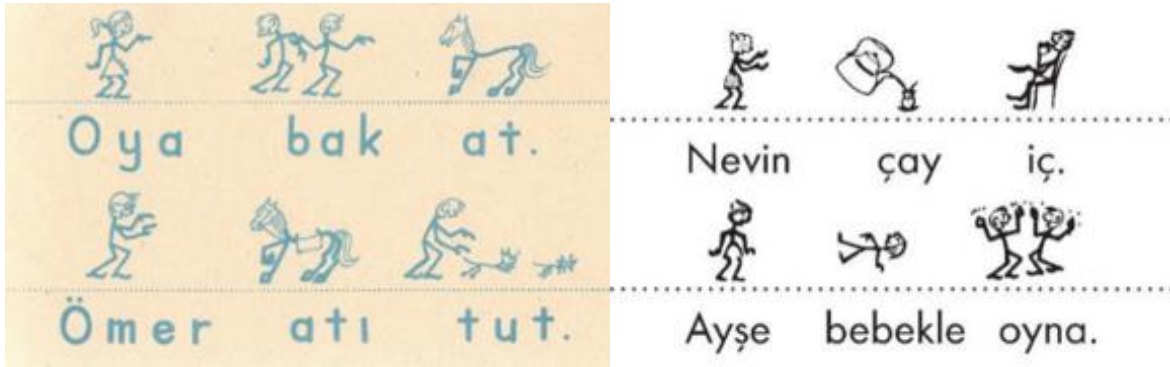
Oyunla Okuma Öğretimi: Köy Enstitüsü'ndeki eğitimi süresince marangozluk eğitimi alan Rasim Öğretmen bu becerisini tasarladığı oyunlarda kullanmıştır. Oyunla Okuma Öğretimi adını verdiği bu materyal ağaç çitalardan kesip boyadığı ve dört yüzü üzerine kelimeleri bastığı renkli dikdörtgen prizmalardan oluşuyor. Çocukların bu renkli prizmaları kullanarak farklı şekiller yapmaları aynı zamanda üzerine yazılı kelimelerin tekrarı ya da değişik cümleler kurulmasını sağlar. Okuma öğretiminde etkili bir araç olduğu düşünülen bu renkli tahtalar öğrencilerin ve izleyicilerin ilginç çekmektedir (Görsel 6).

Görsel 7. Renkli ve Heceleme Fişleri, Cin Ali Müzesi.

Renkli ve Heceleme Fişleri: Türkçe gramer kurallarına uygun olarak hece kitabından kesilen kelimelerin hecelerinden oluşur. Bu oyunun katılımcının/öğrenenin öğrenme odasının duvarındaki mıknatıslı levhada yer alan ve bazı kelimelerin parçalanmasından oluşan heceleri kullanarak yeni kelimeler ve cümleler türetmesine olanak sağladığı görülür. Renkli ve

Heceleme Fişleri mıknatıslı duvar üzerinde iki harfli hecelerden kelimeler ya da cümleler kurulmasına imkân sağlayan oyunla öğrenme metotlarından biridir. Cin Ali Müzesi'nde levha üzerinde körler için hazırlanmış heceleme fişleri de bulunmaktadır (Görsel 7).

Görsel 8. Resimli ve Matematikli Fişler, Cin Ali Müzesi.

Resimli ve Matematikli Fişler: Alfabedeki harflerin cümle başında kullanıldığı, her kelimenin bir resimle ifade edildiği öğretim materyalidir. Sayıları kavratma levhalarının da yer aldığı cümle çözümlene ile cümlelerin heceleri ayrılarak kelime çözüm levhalarından oluşur. “Resimli ve Matematikli Fişler” kelimeleri hatırlamanın ve sayılarla ilişki kurarak öğrenmenin önemli bir aracıdır. Müzede cam masanın içinde sergilenmesinin yanı sıra masa üzerinde körler için Braille Alfabesi ile hazırlanan resimli fişler de yer almaktadır (Görsel 8).

Görsel 9. Telle Okuma Öğretimi, Cin Ali Müzesi.

Tel ile Okuma Öğretimi: Eğitim tarihinde rastlanılan farklı materyaller arasında fasulye taneleri ve çöpler yer almaktaydı. Her kesimin rahatlıkla ulaşabildiği fasulye ve çöplerin kullanımında birtakım eksikliklerin farkına varan öğretmen Rasim Kaygusuz daha dayanıklı bir malzeme olan yumuşak ve renkli kabloları farklı ebatlarda keserek yeni bir eğitim aracı tasarlar. Ekonomik açıdan ulaşılabilir olan bu tellerle çocuklar rakamlar, harfler, kelimeler ve cümleler yazabilmekte, resimler yapabilmektedir. Öğrencilerin psikomotor becerilerinin de gelişmesini sağlayan bu tellere okullara kolaylıkla ulaşabilmeleri için evinde kesme ve paketleme işlerini ve dağıtımını da kendisi gerçekleştirmiştir. Renkli olmaları, kolayca eğilip bükülmeleri çocukların bu materyal ile oyun oynamalarını, aynı zamanda öğrenmelerini sağlamaktadır (Görsel 9).

Görsel 10. Dönerli Hikâyeler, Cin Ali Müzesi.

Dönerli Hikâye Kartları: Dönerli Hikâye Kartları çözümlü alfabenin tasarımından sonra geliştirilen çözümlü alfabenin devamı niteliğinde olduğu söylenebilir. Hikâye kartları döndürülerek kartın etrafına dizili olan resimlerin metinlerini okumayı sağlar. Her biri farklı bir hikâye anlatır. Maymun Açtı Gözünü, Sivrisinek ile Rüzgâr, Ayı ile Köylü hikâyeleri, vb.

Müzedede cam kapaklı bir dolabın içerisinde sergilenmektedir. Dönerli hikâye kartlarının nasıl kullanılacağına dair bir metinde dolabın içinde yer almaktadır (Görsel 10).

Görsel 11. Yazmayan Kalem, Cin Ali Müzesi.

Yazmayan Kalem: Rasim Kaygusuz, sosyo-ekonomik olarak dezavantajlı, gelir düzeyi düşük ailelerin masraflarının azaltılmasını sağlamak amacıyla oldukça ekonomik ve ergonomik bir öğretim materyali olan yazmayan kalemi tasarlar. Yazmayan kalem; öğrencilerin silgi, kalem, defter masraflarını azaltmak amacıyla plastik bir malzemeden üretilmiş bir yazı yazma aracıdır. Yaratıcılığı ve hayal gücünü besleyen, öğrencilerin kolay ve güzel yazı yazmalarını destekleyen bu kalem öğrencilerin psikomotor becerilerinin gelişmesini de sağlamaktadır. Cin Ali Müzesi'nde üstü cam yüzey bir masanın içinde, güzel yazı defterinin üzerinde sergilenmektedir. Bu tasarım kendi yaşamından yola çıkarak üretimler yapan Çin'li bir güncel sanatçı olan Song Dong'u hatırlatır. Dong, su ile yazı yazdığı performansında çocukluğunda kâğıt ve mürekkep masraflarının çok olması sebebiyle babasının kendisine suyla yazı yazmasına dair öğüdünün etkisini vurgular bir görüşmesinde. Suyla yazı yazma pratiğini sanat yapma biçimine dönüştüren sanatçının kullandığı su ile yazmayan kalem arasındaki benzerliğine dikkat çekmek gerekir. Görüldüğü üzere, koşulların güçlüğü yaratıcılığı beslemektedir (Görsel 11).

Cin Ali Hikâye Kitapları

Cin Ali Hikâye Kitapları, Cin Ali Müzesi'nde "Okutan Kitaplar Odası" adı altında bir karanlık oda içerisinde ışıklı panolara yerleştirilerek sergilenmektedir. İlk baskılarına erişilemeyen hikâye kitaplarının ikinci ve üçüncü baskılarına Okutan Kitaplar Odası'nda yer verilmiştir. Cin Ali Hikâye Kitapları serisi/seti, birbirinden farklı temaları olan on adet resimli hikâye kitabından oluşur. Bu hikâye kitapları 1968 yılında Bahçelievler'de Rasim Kaygusuz ve ailesinin yaşadığı evde yaratılmış ve yazılmıştır. Kitap seti basitten zora doğru sıralanmıştır. İlk

Kitapta satır aralığı diğerlerine göre daha fazladır, daha büyük puntolarla yazılan metin - çocukların kolaylıkla ayırt edebilmeleri için- tek renk olarak tasarlanmıştır. İlk cildi bir ya da iki heceli sözcüklerle başlayan hikâye kitaplarının son ciltlere doğru daha uzun ve daha karmaşık bir sözcük ve cümle yapısında olduğu görülür. Bilinenden bilinmeyene doğru sıralanmıştır. Onuncu kitapta yer alan resimler ve hikâye metni oldukça ayrıntılı ve renkli hazırlanmıştır. Görsel hikâye anlatımında önemli bir yeri olan Cin Ali Hikâye Kitapları'nın çizgi karakteri Cin Ali karakteri ve içerik çizimleri ilk önce öğretmen Rasim Kaygusuz tarafından, sonraları ise çizer Selçuk Seğmen tarafından gerçekleştirilmiştir.

Cin Ali Hikâye Kitapları 2005 yılında Millî Eğitim Bakanlığı ilköğretim eğitim-öğretim müfredatından kaldırıldıktan sonra Cin Ali Yayınları tarafından yayımlanmaya devam etmektedir.

Görsel 12. Cin Ali Kitapları Seti, Okutan Kitaplar Odası (Ayrıntı), Cin Ali Müzesi. Soldaki Fotoğrafa Erişim Tarihi: 11.08.2021. <https://tarihkurdu.net/cin-ali-serisi.html>.

Cin Ali okuma kitabının öyküleri kadar resimli anlatımları da çocukların ilgisini çeker. Öykülerin tamamlayıcısı durumunda olan bu resimler hikâyenin görselleştirilerek aktarılmasıdır. Hikâye kitaplarının görme duyusunu etkin kılan bu anlatımları çocukların hikayeleri daha çabuk okumasını, kavramasını ve akılda kalıcı olmasını sağlar. Resimlerde yer alan Cin Ali karakterinin her çocuğun rahatlıkla çizebileceği kadar basit olan çizimleri onların hayal gücünü de harekete geçirebilme olanağı taşır. Bu açıdan bakıldığında çocukların çizimle kendilerini ifade edebilmelerinin olanaklarının gelişmesine katkı sağladığını belirtmek gerekir.

Görsel 13. Braille Alfabeti ile Cin Ali Hikayeleri, Cin Ali 6 Nokta, Cin Ali Müzesi.

Rasim Kaygusuz'un meslektaş eşi Remziye Kaygusuz 1951 yılında Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde kurulan Ankara Körler Okulu'nun ilk öğretmenlerindendir. Remziye öğretmen Braille Alfabeti'ni bu okulda öğretmenlik yaptığı sırada öğrenir. Cin Ali Müzesi'nde Braille Alfabeti ile yazılmış Cin Ali Hikâye Kitapları'nın yer aldığı bir bölüm bulunmaktadır. Kitaplarda yer alan çizimler körlerin dokunarak algılayabileceği şekilde kabartma olarak yer almaktadır. Şekil eğitimi almış körler bu kabartma çizimleri kolaylıkla algılayabilir (Görsel 13).

Cin Ali ve hikâye kitabındaki diğer karakterleri oluşturan hayvanlar, ağaç ve ev gibi kolay şekiller 25 x 40 cm ebatlarında, pleksiglas levhalara kabartma olarak basılmıştır. Renkli olan kabartmalarda şekillerin altında kabartma açıklama yazılarına da yer verilir. Cin Ali Müzesi'nin Cin Ali 6 Nokta'da adlı bölümünde masanın üzerinde yer alan levhalarda Cin Ali körlere tanıtılır. Bir bütün olarak mekâna yerleştirilen bu öğretim materyalleri birbirlerini destekleyen, iletişim kuran, yaparak, oynayarak deneyimin kendisine ortak etmenin çeşitli biçimlerini sunmaktadır.

“Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme” adlı çalışmada Demirel, Seferoğlu ve Yağcı eğitimde materyal kullanımının, etkili ve verimli bir eğitim ortamının oluşturulması ve öğrencilerin hedeflerine ulaşmasında önemli bir araç olduğunu gösterirler. Öğretim programlarının kazanımlarının elde edebilmesinin yolunun eğitim sürecinde materyal tasarımı ve kullanımı olduğunu belirtirler. Çocukların gelişim düzeyleri, ilgi ve ihtiyaçları göz önüne alınarak materyal tasarımı yapıldığında, öğretim materyalinin zenginliği, görsel ve işitsel araçlarla oluşturulacak etkili/etkileşimli bir öğrenme ortamı sağlayarak öğretimin daha etkili kılınabileceğini vurgularlar (Demirel, Seferoğlu ve Yağcı, 2004:30). Dolayısıyla Cin Ali Müzesi'ndeki öğretim materyallerinin bu özelliklere sahip olduğunu ifade etmek gerekir.

Eğitici materyaller oyun üzerinden tasarlandığında çocukların zihinsel gelişimlerine daha çok katkıda bulunan, bazı kavramları geliştirmelerine ve oynayarak öğrenmelerine yardımcı olan yaratıcı araçlara dönüşür. Dolayısıyla eğitici oyunlar, çocukların algılamasını, akılda tutmasını, çağrışımlar yapabilmesini, bir konuda dikkatini toplayarak düşünebilmesini, akıl yürüterek, deneyerek çözümler ve yorumlar yapabilmesini sağlamaktadır. Oyun belli yönergelere uyarak bir etkinliği sürdürebilmek vb. davranışları kazandırmanın yanı sıra çocukların küçük kaslarını ve el becerilerini kullanmaya sevk ederek psikomotor gelişmelerine, el-göz koordinasyonun sağlanmasına katkıda bulunmaktadır (Demiral, 1960: 7-8). Cin Ali Müzesi'nde yer alan öğretim materyalleri de “oyunla öğrenme” fikri üzerine kuruludur.

Sonuç

Bu çalışmada Türkiye eğitim tarihinde okuma ve yazma eğitiminin önemli bir parçasını oluşturan Cin Ali okuma kitapları ve Cin Ali kitapları serisinden daha önce tasarlanan öğretim materyalleri Cin Ali Müzesi'nde incelenmiştir. Tasarlanan öğretim materyallerinde oyun-öğrenme ilişkisinin ağırlıklı olduğu görülmüştür. Ancak tek ölçüt bu değildir. Öğretim materyallerinin ekonomik, ergonomik, erişilebilir, dağıtılabılır olması, oldukça basit ve anlaşılır bir yöntemle oluşturulmaları ve çocukların gelişim düzeylerine uygun olmaları, etkileşimli oldukları tespit edilmiştir. Araştırma konusunu oluşturan Cin Ali Müzesi oyunla öğretimi benimseyen Rasim Kaygusuz'un hayatını ve tasarımlarını Cin Ali karakteri eşliğinde aktarmıştır. Toplumsal bellekteki yerini koruyan Cin Ali karakterinin kültürel mirasını aktarmayı hedefleyen müzenin kendisi bir öğretim materyali olarak tasarlanmıştır. Eğitim işlevini Cin Ali karakteri ile karşılaşma ve onunla ilişkisi üzerine kurgulayan müze; yaparak, dokunarak, yaşayarak, deneyim alanı olarak ziyaretçilerini ağırlamaktadır. Pasif yerine aktif olmayı, hikâyenin bir parçası olmayı ya da Cin Ali karakterinin ruhunu duyumsamayı, arkadaşlığını edinmeyi, ortaklaşmayı multi medya araçları da kullanarak odağına alır. Cin Ali Müzesi Cin Ali'nin mirasını geçmişten şimdiye taşıyarak gelecek kuşaklara aktarmanın yollarını araştırmaktadır.

Müze her türlü kültürel birikimin korunduğu, saklandığı ve insanlığın hafızasının belgelenip sergilendiği alanlara karşılık gelir. Cin Ali Müzesi'nde yer alan öğretim materyalleri, Türkiye eğitim tarihinin bir bölümüne ve döneminin üst düzey yaratıcılığına tanıklık eder. Burada yer alan öğretim materyalleri oyunla öğrenmeyi ve eğlenerek bilgi edinmeyi teşvik eder. Cin Ali Müzesi'ndeki öğretim materyallerine bir bütün olarak bakıldığında tasarım materyallerinin ortaya çıktıkları dönemin koşullarına göre basit, sade ve anlaşılır olduğu, ayrıca dersin ve konunun amaçlarına uygun olarak hazırlanan görsellerin özellikleriyle (resim, grafik, renk)

önemli noktaları vurgulayarak gerçek hayatla uyumlu oldukları görülür. Öğrencilere alıştırmaya ve uygulama imkânı sağlayan bu öğretim materyallerinin dayanıklı malzemelerden yapılması, kolaylıkla geliştirilebildikleri ve günümüz teknolojisi ile güncelleştirilebildikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Kaynakça

- Apaydın, N. (2019). Eğitim İçerikli Müze Kurma Sürecinin İncelenmesi: Cin Ali Müzesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Ankara-Eylül-2019.
- Arayıcı, A. (1999). Kemalist Dönem Türkiye'sinde Eğitim Politikaları ve Köy Enstitüleri, İstanbul: Ceylan Yayınları.
- Aydoğan, M. (2000). Köy Enstitüleri ile İlgili Yasalar, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları: Köy Enstitüleri ile İlgili Yönetmelik ve Resmi Yazılar, Cilt I. (1935-1946), Ankara.
- Demiral, Ö. (1960). Eğitici Oyuncak Yapımı, Esin Yayınevi.
- Demirel, Ö. Seferoğlu, S.S., Yağcı, E. (2004). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme. Ankara: PegemA.
- Huber, J. (1962). Çocuklar İçin Faydalı İşler ve Oyunları, (Çev. Hulusi Gökıy), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Kirby, F. (1962). Türkiye'de Köy Enstitüleri, (Çev. Niyazi Berkes), Ankara: İmece Yayınları.
- Lindenberg, D. (1972). Halk Komiserleri Kararları 1918, L'Internationale Communiste et lécole de Classe, Maspero, Paris.
- Özdoğan, B. (2000). Çocuk ve Oyun, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Özyürek, A. & Çavuş, Z. (2016). İlkokul Öğretmenlerinin Oyunu Öğretim Yöntemi Olarak Kullanma Durumlarının İncelenmesi, Kastamonu Eğitim Dergisi, 24(5), 2157-2166.
- Şimşek, N. (2007). Öğrenmeyi Öğrenmede Alternatif Yaklaşımlar, Ankara: Asil Yayınları 1. Baskı.
- Tonguç, İ. H., (1998). Eğitim Yolu ile Canlandırılacak Köy, Ankara, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.

Görsel Kaynakça

Görsel 2-3-4-5.a-6-7-8-9-10-11-11-13: Gümgüm R. (2021). Cin Ali Müzesi. Ankara